Jeke kompyuterter ha’m olardin’ tu’rleri

Reje:

Kirisiw

1. **Kompyuter haqqinda uliwma mag’liwmat**
2. **Kompyuterlerdi klasslaw**

Tiykarg’i bo’lim

1. **Jeke kompyuterler olardin’ du’zilisi ha’m tu’rleri**

Juwmaqlawshi bo’lim

1. **Texnika qa’wipsizligi**

A’debiyatlar

.Kompyuter haqqinda uliwma mag’liwmat

Kompyuter, degende tu’rli ko’lemdegi, ha’r qiyli ko'rinistegi axborotlardi tezlik penen islep beriwdi ta`minlewshi universal avtomatik qurilmani tu’siniw mu’mkin.

Ha’zirde ha’r qiyli zamanago’y kompyuterler insang’a xizmet qilmaqta. Olardin’ sirtqi ko'rinisi ha’m tu’rlishe. Biraq olardin’ qurilmalari, (yag`niy apparatli ta`minati) menen jaqinnan tanissaq, tu’rli quramdag’i mashinalardag’i qurilmalarda uqsasliq barlig’in ko'remiz. Ha’r qanday kompyuter apparatli ta`minati, tiykarg’i ha’m qosimsha qurilmalardan quralg’an . Tiykarg’i qurilmalar kompyuter islewin ta`minlese, qosimsha qurilmalar kompyuter menen islesh imkaniyatin ken’eytiredi.

Zamanago’y komp`yuterler klasi

Kompyuterlerdi yadinin’ ko’lemi, bir sekundta orinlaytug’in a’meller tezligi, mag`liwmatlardin’ razryad to`rinde (yacheykalarda) su’wretleniwine qarap, bes toparg’a bo`liw mu’mkin:

- **super komp`yuterler (Super Computer);**
- **u’lken komp`yuterler (Manframe Computer);**
- **mini komp`yuterler (Minicomputer);**
- **jeke komp`yuterler (PC-Personal Computer);**
- **bloknot(noutbook) komp`yuterler**.

Super komp`yuterler

(TOR 500 komp`yuterler) – ju’da’ u’lken tezlikti talap qilatug’in ha’m u’lken ko’lemdegi ma’selelerdi sheshiw ushin mo`lsherlengen boladi. Bunday ma’seleler sipatinda hawa-rayin global prognozina tiyisli ma’selelerdi, u’sh o`lshemli ken’islikte tu’rli ag’imlardin’ keshiwin u`yreniw ma’seleleri, global informatsion sistemalar ha’m tag’I basqalardi keltiriw mu’mkin. Bul komp`yuterler bir sekundta 10 trilliardlap a’mel orinlaydi. Super kompyuterler ba’sekisinde AQSH energetika wa’zirliginin’ Sandia laboratoriyasinda ornatilg’an 9472 protsessorli Intel ASCI Red kompyuter sistemasi karwanbasshiliq qilmaqda.

U’lken kompyuterler (Manframe Computer)-

Ilim ha’m texnikanin’ tu’rli tarawlarina tiyisli ma’selelerdi sheshiwge mo`lsherlengen. Olardin’ a’mel orinlaw tezligi ha’m yad ko’lemi super kompyuterlerdikine qarag’anda bir-eki bag`ana pa’s. Bularg’a misal sipatinda AQSHtin’ CRAY (krey), IBM 390, 4300, IBM ES F 9000, Frantsiyanin’ Borrous

6000, Yaponiyanin’ M 1800 markali kompyuterin ha’m basqalardi misal qilip keltiriw mu’mkin

Mini kompyuterlar (kishi kompyuterler)

Ko’lemi ha’m orinlaytug’in a’meller tezligi jag’inan u’lken kompyuterlerden keminde bir bag`ana pa’st esaplanadi. Soni aytip o’tiw lazim, olardin’ gabariti (ko’lemi) elede qolaylasip, ha’tteki jeke kompyuterdey kishi orindi iyeleytug’inlari jaratilmaqta. Bunday kompyuterler toparina birinshi ma’rte jaratilg’an PDP-11 (Programm Driver Processor – da’stu’riy basqariw protsessori) toparin, aldin a’skeriy maqsetler ushin isletilgen (sirli esaplang’an) VAX, SUN toplamli kompyuterler, IBM 4381, Hewlett Packard firmasinin’ HP 9000 ha’m basqalar mini kompyuterge misal bola aladi.

Reyting	Super kompyuter markasi	Islep shig’ariwshi ma’mleket	Firma ati	Protsessor sani	Tezligi
1	Intel ASCI Red	AQSh	Intel (AQSh)	9472	1338
2	SGI ASCI Blue	AQSh	SGI (AQSh)	6144	634
3	SGI T3E1200	AQSh	SGI (AQSh)	1084	430
4	Hitachi	Yaponiya	Hitachi	128	368

	SR8000		(Yaponiya)		
5	SGI T3E900	AQSh	SGI (AQSh)	1324	264

Jeke kompyuterler

Ha'zirde ka'rxanalar, sho'lkemler, joqari oqiw orinlarinda ken' tarqalg'an bolip, olardin' ko'pshiligi **IBM** markasina say kompyuterler bolip esaplanadi.

IBM markasina say kompyuterler degende, olardin' tu'rli kompaniyalar islep shig'ariliwina qaramay ha'm texnik, ha'm programma ta`minati sa'ykesligi, yag`niy bir-birine tuwri keliwi na'zerde tutiladi. Bunday kompyuterler ko'lemi jag'inan kishi (bir stol u'stine jaylasadi), a'mal orinlaw tezligi, ma'selen PENTIUM-3 MMX protsessori ornatilg'an kompyuterlerinde, ha'zirgi ku'nde 750-1000 megagertsti, yad ko'lemi bolsa, 64-128 megabaytti quraydi. Bul ko`rsetkishler ju'da' tez o`zgerip, ha'r eki jilda kompyuterler imkaniyati eki ma'rtebe asiwi, olardin' bahasi bolsa sonshag'a arzanlasii tendentsiyasini gu'zetilmekte. Bu'gingi ku'nde Pentium IV kompyuterleri ha'm ja'han bazarinda ken' tarqalmaqta. IBM PC sa'ykeslik kompyuterlerin ju'zlep firmalar islep shig'armaqta. Bular IBM, Compaq, Hewlett-Packard, Packard Bell, Toshiba, Apple, Siemens Nixdors, Acer, Olivetti, Gateway, SUN ha'm basqa firmalar esaplanadi. Soni aytiw lazim, joqarida atlari aytip o'tilgen firmalar islep shig'arg'an kompyuterler (bradename) - «Aq jasalg'an», Arqa-Shig'is

ma’mleketlerde: Malayziya, Qitay, Tayland, Koreya ha’m basqa ma’meleketlerde joqarida atlari keltirilgen firmalar litsenziyasi tiykarinda islep shig’arilg’an kompyuterler «Sari jasalg’an» atina iye. Firma atlari ko`rsetilmegen kompyuterler bolsa «atsiz kompyuterler» (noname) dep ju’rgiziledi. A’sirese, keyingi topar kompyuterlerin satip alarda olar jaqsi tekseriwden (testler ja’rdeminde) o`tkiziliwi lazim. Jeke kompyuterler ushin onin’ a’himiyetli ko`rsetkishi islew kepilliginin’ (keminde u’sh jil) boliwi kerek. Sol menen birge, bunday komp`yuterlerdi satip alg’anda litsenzion programma ta`minati ha’m tiyisli a’debiyatlar menen birge beriliw imkaniyati barlig’i na’zerde tutiliwi kerek. Ha’zirgi waqitta respublikamizda tiykarinan, Pentium I – Pentium IV mikroprotsessorli jeke kompyuterler ken’ tarqalg’an.

Ha’zirgi ku’nde du’nya kompyuterler parqi 4 milliard danadan artiqkompyuterlerden ibarat bolsa , onin’ 90%in jeke kompyuterler quraydi. Ba’rshe jeke kompyuterlerdin’ 80% i IBM PC tipindegi kompyuterler esabina tuwri keledi. To’mende jeke kompyuterlerdin’ ayirim xarakteristikalari keltirilgen.

Parametri	Mikroprotsessor tipleri					
	80486 DX	Pentium	Pentium Celeron	Pentium II	Pentium III	Pentium IV
Isshi(taktoviy chastotasi) (MGc)	50-100	75-200	330-800	220-500	500-900	1000-2000
Razryadliligʼi(bit)	32	64	64	64	64	64
Operativ	4, 8, 16	8, 16, 32	32, 64, 128	32, 64,	64, 128,	128, 256,

yadi(Mb)				128	256	512
Kesh yadi (Kb)	256	256, 512	128 –1 da’rejeli, 512, 1024	256, 512, 1024	256, 512, 1024	512, 1024, 2048
Qatti disk ko’lem(Gb)	0,8-2,0	1,0-6,4	4,3-20,0	6,4-20,0	10,0-30,0	20,0-50,0

Noutbook kompyuterleri

Noutbook kompyuterleri ko’lemi bir qansha qolayli bolip, biraq orinlaytig’in a’meller sani, yad ko’lemi jeke kompyuterler da’rejesine ko’terilip barmaqta.Bug’an IBM,Compaq,Acer,Toshiba ha’m basqa firmalardi misal qiliw mu’mkin.

Jeke kompyuterlerdin’ du’zilisi.

Jeke kompyuterler (PC – personal computer) to'mendegi qurilmalardan ibarat boladi :

- Sistema bloki.
- Monitor.
- Klaviatura.
- Tishqansha.
- Sirtqi qurilmalar.

Sistema bloki a'datte desktop yaki town ko'rinisinde islep shig'ariladi.

Kompyuterdin' tiykarg'I qurilmalari:

Operativ yad (RAM – Random Access Memory – iqtiyariy kiriw mu'mkin bolg'an) .

Mikroprossesor,qurilmalar baqlawshilari.

Jumsaq disk qurilmasi (FDD – floppy disk drive).

Qatti disk (HDD – hard disk drive).

Tek oqiw ushi n mo'lsherlengen lazer disk (CD – ROM – compact disk read only memory)

Jeke kompyuterlerdin' tu'rleri

Biz oqiw barisinda jeke kompyuterdin' u'sh tu'ri menen tanisip o'ttik:

1. Ofis jeke kompyuterleri
2. U'y yaki oyin jeke kompyuterleri
3. Professional jeke kompyuterler

Ofis jeke kompyuterleri yiykarinan tekst teriw, internette islew ha’m a’piwayi kompyuter programmalari ushin toliq sa’ykes keledi.

U’y yaki oyin jeke kompyuterleri ha’r tu’rli kompyuter oyinlarin oynaw ha’m fotomontaj, videomontaj ushin qolayli kompyuterler esaplanadi.

Professional jeke kompyuterler ha’r tu’rli joqari sipatli videomontaj ha’m ha’zirgi ku’nde jetilisip atirg’an 3D rejimda modellew programmalari ushin paydalaniladi.

Bul jeke kompyuterler bir-birinen o’zlerinin’ operativ yad ko’lemi, yadrolar sani, taktoviy chastotasi, taymingi, kesh yad ko’lemleri menen ajiralip turadi.

Texnika qa’wipsizligi.

Qa’wipsizlik texnikasi miynet qiliw ushin qa’wipsiz sha’rayat jaratiwg’a qaratilg’an. Shara   ilajlar sistemadan ibarat. Ka’rxana ha’m ustaxanalarda kompyuterdi arqasinda kabel yaki simlardi tokqa jalg’ap atirg’anda tok uriwi mu’mkin. Kompyuterlerdin’ iske jaramlilig’i tekserip turiladi. Elektr simlarg’a simlar aspaw kerek, qa’pelimde qisqa tutasiw ju’z beriwi mu’mkin. Simlarda nuqsan sezilse elektromantyorg’a xabar beriw, ashilip qalg’an simlarg’a qol tiygizbew kerek. Kompyuter aldina izg’ar halda otirip bolmaydi.

Monitordan insannin' ko'zine shekem bolg'an araliq – 60 sm. Monitor **zangori** ha'm ko'k ren'lerge boyaliwi sha'rt.

Kompyuterde islew waqtinda insannin' sharshaw sebepleri:

- Ekran jariqlig'i;
- Contrast ha'm fon ortasindag'i aniqliq;
- Kompyuterde islew waqtinda issiliqtan nurlaniw;
- Kompyuter buziqlig'i;

Adebiyatlar

1. P. Karimov, S. Irisqulov, A. Isabaev “ dasturlash” O’zbekiston 2003
2. C++ dan qollanba Aslanov. K Toshkent 2010 – yil
3. C++ da dasturlash Madrahimov. Sh
4. www.google.uz
5. www.arxiv.uz

6.Skott Myuller «Модернизация и ремонт ПК» Izd-vo «Piter», 2001.

7.A.Jarov, «Железо» IBM 2000 Moskva: «MikroArt»

8.Borzenko A. «IBM PC устройство, ремонт и модернизация» M. 1995.